

Ärende: VN/2774/2026

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lagen om ändring av 51 § i hälso- och sjukvårdslagen (digital bedömning av vårdbehovet)

Bakgrundsinformation

Svar

Annat

Understöder ni att patienten på det sätt som föreslås i propositionen kan göra en bedömning av vårdbehovet digitalt och att automatisering kan utnyttjas i bedömningen?

Svar

Ja, kommentarer: [Men endast i det fall man redan i planeringsskedet och före upphandlingen av systemen försäkrar sig om att automatiseringen fungerar jämlikt på båda nationalspråken (se nedan).]

Understöder ni att man på det sätt som föreslås i propositionen kan utnyttja artificiell intelligens i den digitala bedömningen av vårdbehovet

Svar

Nej, kommentarer: [Det föreligger väldigt stora utmaningar gällande språkiga rättigheter, och man bör utreda hur AI t ex kan hantera dataunderlag på olika språk. Allt dataunderlag måste finnas på båda nationalspråken och AI-översättningar kan inte användas (se nedan).]

Anser ni att patientens rättigheter har beaktats på rätt sätt i propositionen

Svar

Nej, kommentarer: [En grundlig språkkonsekvensbedömning bör göras för att försäkra sig om att de språkliga rättigheterna tillgodoses i alla skeden av processen (se nedan).]

Anser ni att fördelningen av tjänsteansvaret har beaktats på rätt sätt i propositionen?

Svar

-

Fråga till välfärdsområdena: inom vilken tidsram är det möjligt att införa den digitala bedömning av vårdbehovet som avses i propositionen?

Skriv här:

-

Anser ni att det system som i fortsättningen ska användas för bedömning av vårdbehovet bör genomföras nationellt (modell A eller B i propositionen)?

Svar

Ja, kommentarer: [Ett nationellt system skulle bättre tillgodose de språkliga rättigheterna, vilket även nämns i utkastet. Det behövs en mera grundlig bedömning av HUR de språkliga rättigheterna tryggas i praktiken, och hur man uppnår även regional jämlikhet.]

Anser ni att propositionen i tillräcklig grad tar hänsyn till de företag som utvecklar tekniken?

Svar

Nej, era kommentarer: [Företagen bör noggrant instrueras i hur de ska tillgodose språkliga rättigheter, i alla skeden av processen. Detta blir väldigt utmanande om varje välfärdsområde skilt för sig ska upphandla sitt system. Det krävs nationella bestämmelser för hur de språkliga rättigheterna ska implementeras.]

Era övriga kommentarer om propositionen

Skriv här:

Svenska Finlands folkting (Folktinget) ger ett utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 51 § i hälso- och sjukvårdslagen. Förslaget har en stor betydelse för tillgodoseendet av språkliga rättigheter. Folktinget anser att begäran om utlåtande formellt borde ha riktats till Folktinget och att utkastet borde ha översatts till svenska. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. Här gäller det rätten till digitala offentliga tjänster på svenska.

Syftet med lagändringen är att det ska bli möjligt att göra en bedömning av vårdbehovet digitalt med hjälp av automatisering. Patienten ska dock ha rätt att få sitt vårdbehov bedömt av en yrkesperson inom social- och hälsovården. Användningen av automatisering förutsätter ett uttryckligt samtycke

av patienten. Vårdsområdet ska hantera de risker som automatiseringen medför för patientens säkerhet, rättsskydd och jämlikhet.

Folktinget stöder ministeriets förslag enligt vilket patienten alltid ska ha rätt att välja ifall man föredrar en automatiserad och digital bedömning av vårdbehovet, eller vill att vårdbehovet ska bedömas av en yrkesperson. Denna möjlighet ska vara lika tillgänglig på båda språken, och ska inte heller påverka möjligheterna för respektive språkgrupp att få jämlik service via andra kanaler.

Folktinget anser det vara positivt att man i utkastet kort går igenom konsekvenserna för språkliga rättigheter (stycke 4.2.3.2), och också hänvisar till att språklagens bestämmelser ska följas då det gäller digitala tjänster. Det är också glädjande att man i specialmotiveringen betonar vårdsområdenas roll i att beakta språkliga rättigheter och den svenskspråkiga befolkningens tillgång till tjänster redan i utvecklingskedet av tjänsterna. Folktinget efterlyser dock en mera grundlig språkkonsekvensbedömning där man utreder hur de språkliga rättigheterna ska tillgodoses i praktiken, så att båda språkgrupperna får jämlik tillgång till de digitala tjänster som föreslås.

Nuläget gällande offentliga digitala tjänster på svenska

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025 anger att det fortfarande finns stora brister i myndigheternas digitala tjänster på svenska, vilket innebär att den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter ofta inte tillgodoses. När digitala tjänster utvecklas beaktas inte alltid de krav som språklagstiftningen ställer på tjänsterna (Statsrådets publikationer 2026:3).

Enligt forskningsrapporten Språkbarometern 2024 har svenskspråkiga personer i tvåspråkiga kommuner upplevt språkrelaterade problem i offentliga digitala tjänster. De största problemen har gällt bristfälliga översättningar till svenska och avsaknad av länkar till svenskspråkig information. Det har även framkommit att chattbottar och digitala assistenter ofta inte fungerar tillfredsställande på svenska (Justitieministeriets publikationer 2025:8).

Detta motsvarar Folktingets erfarenheter. Folktinget kontaktas regelbundet av personer som har erfarit att myndigheterna inte har tillgodosett deras rätt till service på svenska. Omkring en tredjedel av de cirka 100 ärenden per år som Folktinget har tagit emot under de senaste fem åren gäller brister i offentliga digitala tjänster på svenska. Det har ofta visat sig att den digitala informationen på svenska och finska inte är likvärdig eller att väsentlig information saknas på svenska.

Riksdagens grundlagsutskott anger i sitt utlåtande om regeringens språkberättelse 2025 att det är viktigt att de grundläggande språkliga rättigheterna beaktas redan i den inledande fasen av utvecklingen av tjänsterna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt i olika språkversioner.

Utskottet anser därtill att statsrådet bör bedöma om uttryckliga bestämmelser om språkliga rättigheter bör tas in i regleringen om elektroniska tjänster (GrUU 18/2026 rd).

Riksdagens kulturutskott hänvisar i sitt betänkande om språkberättelsen till grundlagsutskottets utlåtande och betonar att de skyldigheter som följer av språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen måste beaktas när nya digitala tjänster och system skapas. Kulturutskottet förespråkar också att statsrådet bedömer om språkliga rättigheter bör tas in i bestämmelserna om elektroniska tjänster” (KuUB 5/2026 rd).

En testning av det digitala systemet för egenbedömning av vårdbehovet Omaolo som utvecklats av DigiFinland (ägs av staten och välfärdsområdena), ger vid handen att det inte fungerar tillfredställande språkligt sett. Själva användargränssnittet finns också i svensk version, men den underliggande informationen i systemet har stora brister på svenska. Systemet använder sig av God medicinsk praxis -rekommendationer som upprätthålls av Finska Läkarföreningen Duodecim, men dessa är bara delvis översatta till svenska. Alla länkar till Terveyskirjasto leder till information enbart på finska. Folktinget betonar att dataunderlaget har en central betydelse för hur väl en digital lösning fungerar språkligt.

Folktinget föreslår att motiveringstexten till propositionen kompletteras med ovannämnda information. Det behövs en beskrivning av nuläget för digitala tjänster på svenska, och av de specifika utmaningar som idag gäller den svenskspråkiga befolkningens lagstadgade rätt att få de tjänster som avses i förslaget på sitt språk. De aktuella ställningstagandena från riksdagen bör också beaktas.

Utmaningar gällande förslaget om digital bedömning av vårdbehovet på svenska

I en språklig konsekvensbedömning är det nödvändigt att säkerställa att den finsk- och svenskspråkiga befolkningen också har faktisk tillgång till de tjänstehelheter som föreslås, på eget språk och enligt lika grunder (justitieministeriets anvisning för bedömning av språkliga konsekvenser, justitieministeriets publikation 46/2016). Folktinget anser att digitala tjänster över lag – då de planeras väl – kan bidra till att förbättra tillgången till service på svenska, eftersom det skapas en ytterligare kontaktkanal för patienten. Det centrala är att de digitala tjänsterna ska komplettera andra tjänsteformer. Det är viktigt att se till att tillgången till andra former av tjänster fungerar jämlikt för båda språkgrupper också efter att man tagit i bruk digitala tjänster.

Folktinget ser emellertid flera utmaningar och risker med nuvarande förslag, gällande rätten till digital service på svenska. Många av utmaningarna är väldigt konkreta, och handlar om vilka tekniska lösningar företagen och välfärdsområdena väljer att gå in för, och hur väl de digitala plattformar och AI-baserade lösningar som utvecklas kommer att beakta språkliga aspekter. Ett stort frågetecken gäller dataunderlaget som utnyttjas som bas för bedömningen av vårdbehovet, och i vilken mån AI

förmår tolka materialet så att resultaten blir korrekta för båda språkgrupperna. Frågor som bör problematiseras är till exempel: kommer ett tillräckligt dataunderlag på svenska att föras in som bas, för att åstadkomma relevanta analyser som använder korrekt terminologi (även med tanke på det finländska hälsovårdssystemet)? Kommer AI att kunna behandla dokument på flera språk från databaserna (Kanta har nämnts) som underlag för vårdbedömningen av en patient? I praktiken är nämligen dokumenten för en svenskspråkig patient ofta delvis på svenska och delvis på finska (patientjournaler, läkemedelsrecept, anvisningar, laboratorieresultat mm.) Hur påverkar det här språket i det beslut som den digitala bedömningen genererar åt patienten, med tanke på rätten till beslut på lättfattlig svenska?

Före datasystemen tas i bruk, bör man kontrollera att allt material finns på svenska. Om detta inte är fallet, ska dataunderlaget översättas. Folktinget betonar att man inte ska förlita sig på AI-översättningar, de är inte kvalitativt tillräckligt högklassiga. Dessutom är det centralt att korrekta medicinska termer används även på svenska, och att översättningarna på svenska baserar sig på hälsovårdssystemet i Finland (och inte tas från Sverige).

Folktingets förslag

Folktinget betonar att alla skeden i processen har språkliga aspekter som ska beaktas då de tekniska lösningarna utvecklas. I användargränssnittet är det viktigt att i varje skede trygga att det fungerar likvärdigt på båda nationalspråken: i anvisningen om vad automatiseringen innebär, i rådgivningen och stödet kring hur programmet används, och i beslutet om hurdan patientens vårdstig ser ut efter bedömningen. Folktinget betonar att också testningen av plattformarna bör göras skilt för båda språkgrupperna, för att kontrollera att systemen fungerar likvärdigt. Det är viktigt att dessa frågeställningar öppnas upp i lagens motiveringar.

Det föreligger enligt Folktinget en stor risk med tanke på de språkliga rättigheterna att varje tvåspråkigt välfärdsområde skilt för sig skulle utveckla och upphandla sitt eget digitala bedömningssystem, vilket kan leda till stora skillnader i hur plattformarna fungerar språkligt sett. Speciellt ifall man går in för denna decentraliserade modell är det av största vikt att man inför konkreta bestämmelser i lagen och dess motiveringar om hur man bäst tillgodoser de språkliga rättigheterna. Det är viktigt med tanke på välfärdsområdenas ansvar, men också för företagen som utvecklar de tekniska lösningarna, att få konkret vägledning angående de frågor som bör lösas med tanke på att tillgodose de språkliga rättigheterna. Behovet av en finsk och en svensk språkversion bör beaktas redan i upphandlingsskedet av det tekniska verktyget.

Enligt lag är det Institutet för hälsa och välfärd (THL) som ska meddela om de väsentliga krav som informationssystemen som används inom social- och hälsovårdstjänster ska uppfylla. Folktinget anser det vara nödvändigt att ministeriet ser till att THL utvecklar nationella bestämmelser för hur de språkliga rättigheterna ska implementeras i planeringen och det tekniska genomförandet av datasystemen för den digitala bedömningen av vårdbehovet. Anvisningarna bör vara tillräckligt

tydliga för att undvika de språkliga problem som hittills har förekommit i utvecklandet av digitala plattformar. Bara på detta sätt kan man garantera att de språkliga rättigheterna tillgodoses på ett likvärdigt sätt mellan språkgrupperna, och jämlikt över hela landet.

Mot bakgrund av de stora brister som i nuläget finns i tillgången till offentliga digitala tjänster på svenska, är det nödvändigt att språkliga krav beaktas i propositionen och i alla skeden av utvecklingen av de plattformar som används för digital bedömning av vårdbehovet.

Folktinget föreslår att propositionsutkastet kompletteras med konkreta skrivningar om språkliga rättigheter och skyldigheter enligt språklagen. Det är viktigt att tydliggöra hur språkliga rättigheter ska beaktas i utvecklingen av datasystemen och vilka åtgärder som krävs för att den digitala bedömningen av vårdbehovet ska kunna ske likvärdigt på båda nationalspråken. En grundlig språkkonsekvensbedömning är nödvändig för att se till att de språkliga rättigheterna tillgodoses i praktiken.

Heikkinen Peggy
Svenska Finlands folkting